

Posudek vedoucího bakalářské práce

Název: Moc a mýtus francouzského republikanismu a postavení elit ve Francii

Autor: Zuzana Špoutilová

Vedoucí: Dr. Zora Hesová

Předložená bakalářská práce se zabývá „paradoxem“ francouzského republikanismu, tedy dominantním postavením republikánských elit, spojených s určitým typem původu a vzdělání. Konkrétněji se autorka zabývá postavením elit v kontextu aktuálních protestů tzv. žlutých vest, které se explicitně vůči elitám vymezuje. V neschopnosti elit vést dialog s protestujícími vidí projev odcizení republikánských elit nejen od určité části francouzské společnosti, ale konflikt s principem francouzského republikanismu, jehož hlavním heslem je rovnost.

Autorka jev odcizení elit analyzuje následovně: nejprve vykresluje paradox a potom se jej snaží vysvětlit. V první části se zabývá významem rovnosti ve francouzské republikánské tradici; v druhé zkoumá, co postavení elit (oné „státní aristokracie“) charakterizuje a ve třetí části přistupuje k vlastní analýze a pojímá nastíněný paradox jako problém komunikace a jazyka mezi elitami a protestujícími. Práce vykazuje dva originální aspekty.

Zaprvé, autorka energicky přichází s vlastní operacionalizací francouzské republikánské elity a podniká vlastní analýzu původu a vzdělání těch, kdo v posledních několika vládách zastávali výkonné funkce, zejména prezidenti. Poněkud obecně pojímá sociální původ prezidentů (je překvapivé, že pocházeli z „dobře situovaných rodin“?) a předsedů vlád; naopak podobný vzdělanostní profil určitě relevantní je; autorka nabízí několik vlastních argumentů ohledně toho, proč tento konkrétní systém classes-prépa a grandes écoles reprodukuje sociální postavení (ne nutně vyčerpávajícím způsobem a určité zásadní prvky by bylo dobré rozvést: opravdu a jak mají absolventi grandes écoles garantováno státní zaměstnání do konce života? - str.24).

Zadruhé, k problému republikánského elitářství přistupuje jako k problému jazyka, tedy komunikace a (ne-)porozumění. Právě „jazyk“ pro ni charakterizuje dvojí, jazykově, sociálně (a tedy i kognitivně a kulturně) rozdělenou Francii. Autorka se v této analýze opírá o dva autory, kteří stojí ve středu debat o povstání tzv. žlutých vest a hlubokého sociálně-kulturního rozdělení země. Odkazem na Didiera Eribona (*Retour à Reims*) a Louis Philippe (*L'histoire de la violence; En finir avec Eddy Belleguette*) odráží velmi zajímavý pohled na současné rozdělení: zmíněné knihy měly velkou odezvu, jelikož jsou dílem v kulturní elitě etablovaných osob, jejichž původ je ale „lidový“ a kteří díky své práci s texty a jazykem jsou schopni tuto sociální propast popsat pohledem z obou stran. Dobrý výběr referencí autorka doplňuje vlastní reflexí, nezastavuje se na pouhé reprodukci jejich pozic. Symbol propasti mezi elitami a masou nachází v jazyku; zmiňuje jak státní francouzštinu jako konkrétní nástroj národní jednoty a centralizace státní administrativy (potlačení a delegitimizaci tzv. regionalismů), tak i sociální rozměr jazyka jako prostředku sociálního úspěchu či zařazení (autorka zmiňuje delegitimizaci jazyka chudých podle zmíněných autorů). Tato jazyková, kulturní a komunikační marginalizace se potom projevuje v současnosti na neschopnosti sdílet obsahy, dosíci porozumění mezi revoltující masou a elitou. S Bourdieuem a Eribonem chápe onu ztrátu hlasu a tím pádem i politické subjektivitu jako nástroj dominance. Příkladem je mediální prostor, který dostala

kritika antisemitských výrazů žlutých vest ze strany pravicového veřejného intelektuála A. Finkielkrauta.

Autorka prokazuje dobrou znalost francouzské myšlenkové tradice a literatury a orientaci v současných francouzských debatách. K tématu přistupuje systematicky, organizovaně a metodicky.

Vytknout by se dala určitá schematičnost. Autorka si vybrala komplikované téma a ambiciózní cíl, jehož naplnění vyžaduje obsáhlou a hlubokou inter-disciplinární znalost francouzské historie, sociologie a hlavně ideových debat, které podobná témata dlouhodobě zpracovávají; toto všechno ovšem zdaleka přesahuje rámec studentské práce. Schematičnost je vidět tam, kde autorka spojuje jevy, které jsou do určité míry charakteristické pro analyzované téma, ale sotva stačí jako argument pro vysvětlení komplexních jevů. Např. původ sekularismu (laïcité) lze těžko vysvětlit Dreyfusovou aférou, byť do jisté míry souvisí, či jeho proměny v poslední spojovat pouze s tzv. šátkovou aférou; podobně komplexní je téma vytváření a reprodukce elit. Jsou dozajista spojené s existencí tzv. *grandes écoles*, ale nejen s nimi; vysvětlení je třeba hledat ve fungování centralizovaného státu, stranických mechanismů, meritokratických systémů (včetně cirkulace elit, které autorka zmiňuje) atd.; navíc v současné době se reprodukce elit zásadně mění a symbolem změn je jak Macronova politika a sestavení vlády, tak např. Chr. Lagarde. Zkoumané jevy jsou většinou komplexnější a jejich analýzu nestačí provádět asociací s určitou událostí, nýbrž by bylo třeba ji opřít o existující sociologické, resp. politologické analýzy.

Dále, méně schematické a rozpracovanější mohly být určité formulace: asi nelze říct, že „existence elit“ je paradoxem sám o sobě (str. 14); spíše způsob jejich reprodukce či centralizovaný francouzský politický systém, kterému se přes neustálé pokusy nedaří decentralizovat a reformovat. Autorka určité perspektivy zmiňuje, ale nevěnuje se jim natolik, aby byly užitečné pro argumentaci (P. Bourdieu, sociální kapitál a problém sociální mobility). Nakonec, určitá schematičnost je vidět i na několika rychlých a obecných soudech. V závěru textu např. autorka odmítá Macronův *Débat national* jako efektivní, přestože poukazuje na to, že E. Macron vyjádřil řadu slibů jako reformu úřednictva a zavření ENA: proč konkrétně byl *Débat National* neúspěch? Kvůli nedorozumění (jak bylo dosud argumentováno) či kvůli nezískání důvěry a planým slibům? Schematičnost znamená i určitou logickou nesouvislost: princip republikánské rovnosti nastavuje určitý standard rovných příležitostí a sociální soudržnosti (rovnost před zákonem nediskriminace, možnost sociální mobility atd.), nemůže ale zajistit rovnostářskou společnost. Existence elit není sama o sobě problém, ale mechanismy jejich reprodukce atd.

Přes značnou schematičnost (které by se autorka mohla vyhnout buďto mnohem obsáhlejšími znalostmi, které nelze v bakalářské práci požadovat, anebo opatrnějšími formulacemi) je práce postavená na originálních úvahách, zpracovává velmi aktuální téma a to analytickým, argumentovaným a zajímavým způsobem.

Po formální stránce je práce provedena příkladně; neobsahuje žádné závažné nedostatky, je opřena o výběr relevantní, obsáhlé a trefné literatury.

Bez podezření na plagiát.

Doporučuji k obhajobě a k ohodnocení výborně.

V Praze dne 3. 8. 2019.

Zora Hesová